

KONSPEKT ĆWICZEŃ Z PRZEDMIOTU „POSTĘPOWANIE CYWILNE”

SSR DR MARIUSZ ŚLADKOWSKI

01.04.21r. – grupa B

08.04.21r. – grupa A i C

Temat

„Struktura postępowania cywilnego. Praktyczne problemy związane z rodzajami i trybem postępowania cywilnego”

1. *Wyjaśnienie (na przykładach) na czym polega tzw. niejednolity charakter postępowania cywilnego.*

Wynika on z samej definicji sprawy cywilnej.

Art. 1 k.p.c.

Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Zatem występują tu dwa kryteria:

- a) materialnoprawne – sprawy normowane przepisami prawa cywilnego (tutaj dwie cechy stosunku cywilnoprawnego!) np. z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy;
- b) formalnoprawne – sprawy, które nie są „cywilnymi” ze swojej istoty (natury) ale z woli ustawodawcy zostały poddane właściwości sądów powszechnych np. z zakresu ubezpieczeń społecznych, zaskarżanie uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni.

Ponadto wynika on z definicji postępowania cywilnego (vide pkt 2).

2. *Omówienie (na przykładach) rodzajów i trybów postępowania cywilnego.*

Postępowanie cywilne to zarówno postępowanie sądowe, jak i pozasądowe, którego głównym zadaniem jest rozpoznanie sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 k.p.c.

Przykładami postępowania cywilnego pozasądowego są:

- a) art. 244 § 1 k.p. stanowiący, iż w celu polubownego załatwiania sporów o roszczenia pracowników ze stosunku pracy mogą być powoływane komisje pojednawcze,
- b) art. 34 ust. 1 prawa geodezyjnego i kartograficznego stanowiący, że jeżeli w razie sporu co do przebiegu linii granicznych nie dojdzie do zawarcia ugody lub nie ma podstaw do wydania decyzji, o której mowa w art. 33 ust. 1, upoważniony geodeta tymczasowo utrwała punkty graniczne według ostatniego stanu spokojnego posiadania, dokumentów i wskazań stron, oznacza je na szkicu granicznym, sporządza opinię i całość dokumentacji przekazuje właściwemu wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta),
- c) przepisy k.p.c. o mediacji.

Postępowanie cywilne sądowe dzielimy na:

- a) postępowanie rozpoznawcze – jego celem jest udzielenie ochrony prawnej poprzez przyjęcie sprawy do rozpoznania i wydania rozstrzygnięcia,
- b) postępowanie zabezpieczające – jego celem jest umożliwienie realizacji rozstrzygnięcia wydanego w postępowaniu rozpoznawczym,
- c) postępowanie wykonawcze – jego celem przymusowe wyegzekwowanie praw stwierdzonych lub ustalonych w postępowaniu rozpoznawczym,
- d) postępowanie międzynarodowe – jest *sui generis* postępowaniem odrębnym w postępowaniu sądowym ze względu na występujący w nim "element zagraniczny", jego materia rozgranicza zakres działania sądów polskich w stosunku do sądów zagranicznych, swoistość postępowania i skutki procesowe orzeczeń, zgodnie z umowami międzynarodowymi (problematyka jurysdykcji krajowej).

Postępowanie rozpoznawcze dzielimy na:

- a) postępowanie procesowe – jego istota to rozpoznanie **sporu prawnego**, jak również rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach stron z niego wynikających (inne cechy to dwustronność oraz to że może być ono wszczęte wyłącznie z inicjatywy strony),
- b) postępowanie nieprocesowe – sprawy przekazane do tego trybu przez ustawodawcę, istotą jest jak się wydaje „brak sporu” co do głównego przedmiotu postępowania (inne cechy to wielostronność oraz to że może być ono wszczęte również z urzędu).

Postępowanie procesowe dzielimy na:

- a) zwykłe,
- b) odrębne m. in. uproszczone, nakazowe i upominawcze.

Postępowanie nieprocesowe dzielimy na:

- a) uregulowane w samym k.p.c.,

b) uregulowane w przepisach pozakodeksowych m. in. w prawie o aktach stanu cywilnego.

3. *Wyjaśnienie (na przykładach) zasady nadrzędności trybu procesowego w postępowaniu cywilnym.*

Wynika z treści

art. 13 § 1 k.p.c., stanowiącego iż sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej. W wypadkach przewidzianych w ustawie sąd rozpoznaje sprawy według przepisów o postępowaniach odrębnych.

art. 13 § 2 k.p.c., stanowiącego iż przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Ustawa przyjmuje zatem regułę, że sprawy cywilne sąd rozpoznaje w procesie, o ile ustawa nie stanowi inaczej. Proces cywilny jest więc zasadniczym trybem postępowania rozpoznawczego, ponieważ w razie wątpliwości, w jakim trybie sprawa cywilna ma być rozpoznana, treść art. 13 § 1 nakazuje rozpoznać ją w procesie.

4. *Omówienie (na przykładach) skutków procesowych skierowania sprawy przez sąd do niewłaściwego trybu postępowania.*

Rozpoznanie sprawy w niewłaściwym trybie nie powoduje nieważności postępowania, chyba że chodzi o przepisy, z których naruszeniem wiąże się taki skutek (postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 1990 r., II CZ 160/90, OSNC 1991, nr 8-9, poz. 115).

Zatem będzie ona zachodzić (art. 379 k.p.c.)

- 1) jeżeli droga sądowa była niedopuszczalna,
- 2) jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany,
- 3) jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona,
- 4) jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy,
- 5) jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw,

6) jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Jest to logiczne bo:

- a) wyjątkowo (ale jednak) ustawodawca łączy w jednym postępowaniu sprawy rozpoznawane w trybie procesu i postępowania nieprocesowego. Przyspiesza to rozpoznanie sprawy i pozwala rozstrzygnąć kompleksowo o prawach i obowiązkach związanych z przedmiotem postępowania, np. w sprawach rozwodowych, o władzy rodzicielskiej, alimentacji, podziale majątku wspólnego (art. 58 § 1 i 3 k.r.o.). Natomiast w postępowaniu nieprocesowym roszczeń wynikających ze współwłasności lub spadkobrania (art. 618, 685, 686 k.p.c.),
- b) rozgraniczenie przez ustawę dwóch równorzędnych trybów postępowania rozpoznawczego nie wyklucza możliwości "przejścia" z jednego trybu na drugi. Zdaniem SN istnieje możliwość przekształcenia wniosku na pozew na podstawie przepisów k.p.c. Zgodnie bowiem z art. 193 § 1 zmiana powództwa jest dopuszczalna, o ile nie wpływa na właściwość sądu. W związku z tym, że przepisy regulujące postępowanie nieprocesowe nie zawierają odpowiedniej normy, art. 193 § 1 poprzez art. 13 § 2 stosuje się odpowiednio w postępowaniu nieprocesowym (postanowienie SN z dnia 2 czerwca 1965 r., II CZ 51/65, Lex nr 5818).

5. *Omówienie (na przykładach) czynności zawodowego pełnomocnika w przypadku rozpoznania sprawy przez sąd w postępowaniu procesowym według niewłaściwych przepisów.*

Zgodnie z treścią art. 201 § 1 k.p.c. Przewodniczący bada, w jakim trybie sprawa powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym, i wydaje odpowiednie zarządzenia. W wypadkach przewidzianych w ustawie przewodniczący wyznacza posiedzenie niejawne w celu wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. W myśl § 2 przywoływanego przepisu, jeżeli sprawę wszczęto lub prowadzono w trybie niewłaściwym, sąd rozpozna ją w trybie właściwym lub przekaze właściwemu sądowi do rozpoznania w takim trybie. W wypadku przekazania stosuje się odpowiednio przepisy art. 200 § 2 i 3. Każda jednak strona może żądać powtórzenia czynności sądu dokonanych bez jej udziału.

Artykuł 201 § 1 zobowiązuje zatem przewodniczącego (wydziału) do dokonania odpowiedniej oceny sprawy i skierowania jej zarządzeniem do właściwego dla niej trybu

(proces lub postępowanie nieprocesowe), a w ramach procesu – do właściwego rodzaju postępowania (zwykle lub odrębne). Zarządzenie przewodniczącego o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odrębnym nie wiąże sądu (uchwała SN z dnia 19 kwietnia 2007 r., III CZP 11/07, Biul. SN 2007, nr 4, poz. 11). Jeżeli zmiana trybu spowoduje zmianę właściwości miejscowej sądu, konieczne będzie także wyznaczenie posiedzenia niejawnego sądu celem podjęcia decyzji z art. 200 § 1.

Z art. 201 § 2 wynika z kolei, że do oceny trybu zobligowany jest także sąd. W razie stwierdzenia na rozprawie, że sprawa podlega rozpoznaniu w innym trybie, sąd wydaje postanowienie o podjęciu postępowania w innym trybie (**przysługuje na nie zażalenie do sądu drugiej instancji – art. 394 § 1 pkt 4**). Wykładnia gramatyczna wskazuje, że sąd nie jest upoważniony do badania i kwestionowania rodzaju postępowania procesowego. Często jednak dopiero na rozprawie okazuje się, że sprawa należy do postępowania odrębnego lub zwykłego. Niemożliwość przekazania sprawy i w rezultacie stosowanie przepisów o niewłaściwym postępowaniu stanowi uchybienie procesowe. Wydaje się, że w tym przypadku przewodniczący posiedzenia powinien na rozprawie wydać odpowiednie zarządzenie, stosując w drodze analogii art. 201 § 1. Judykatura stoi niezmiennie na stanowisku, że przekazanie spraw między wydziałami jest czynnością o charakterze organizacyjno-administracyjnym i w uwzględnieniu sposobu oraz techniki funkcjonowania sądu powinna być podjęta decyzja przez przewodniczącego konkretnej jednostki organizacyjnej sądu w formie zarządzenia, a gdy czynność podejmowana jest na rozprawie – w formie postanowienia sądu (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów SN – zasada prawna z dnia 14 marca 1989 r., III PZP 45/88, OSNC 1989, nr 11, poz. 167).

Kazus

W dniu 13 stycznia 2020r. Janina Nowak wniosła do sądu Rejonowego w T. sprawę o stwierdzenie nabycia spadku po swoim ojcu Bernardzie Nowaku z udziałem swojego brata Leszka Nowaka. Sąd w T. wpisał sprawę do repertorium „C” i nadał jej bieg w trybie procesowym kończąc ją w dniu 09 marca 2020r. wydaniem wyroku, w którym stwierdził, że spadek po zmarłym 10 czerwca 2019r. spadkodawcy nabył uczestnik postępowania w całości na podstawie testamentu własnoręcznego spadkodawcy. Brat wnioskodawczyni, z którym nie utrzymywała ona żadnych kontaktów, zmarł w dniu 07 stycznia 2020r., o czym dowiedziała się ona przypadkiem od znajomej, od której dowiedziała się również, że chwalił się on wśród sąsiadów, że sam napisał testament za ojca i że cyt. „Sąd to łyknął”. Sąd nie wezwał do

udziału w sprawie następców prawnych uczestnika postępowania. Janina Nowak zwraca się do Pana/ Pani z prośbą o pomoc w ósmym dniu od dnia otrzymania odpisu wyroku w przedmiotowej sprawie wraz z pisemnym uzasadnieniem. Jakie działania procesowe należy podjąć?

Źródła prawa

1. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (t. j. Dz. U. 2020, poz. 1575 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 06 lipca 1982 roku o radcach prawnych (t. j. Dz. U. 2020, poz. 75 z późn. zm.).

Zalecana literatura

1. B. Bładowski : Metodyka pracy sędziego cywilisty, Warszawa 2009;
2. T. Wiśniewski : Przebieg procesu cywilnego, Warszawa 2009;
3. J. Bodio : Komentarz do art. 13 k.p.c. [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod. red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2012;
4. H. Dolecki : Komentarz do art. 13 k.p.c. [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366, pod. red. H. Doleckiego i T. Wiśniewskiego, Warszawa 2011

Przykładowe orzecznictwo

1. Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 07 stycznia 1967r., III CZP 19/66, OSNC 1968, Nr 5, poz. 79,
2. Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 14 marca 1989r., III PZP 45/88, OSNC 1989, Nr 11, poz. 167,
3. Postanowienie SN z dnia 03 listopada 1969r., III CRN 329/69, OSNC 1970, Nr 9, poz. 153,
4. Postanowienie SN z dnia 04 stycznia 1973r., I CZ 152/72, OSNC 1973, Nr 7-8, poz. 143,
5. Postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 1990r., II CZ 160/90, OSNC 1991, Nr 8-9, poz. 115,

6. Wyrok SN z dnia 14 marca 1997r., I CKN 48/97, OSNC 1997, Nr 9, poz. 124,
7. Wyrok SN z dnia 25 czerwca 1997r., II CKN 175/97, OSNC 1997, Nr 12, poz. 207.